

Wyrok z dnia 29 października 1997 r.

II UKN 291/97

Przepisy art. 117-125 Kodeksu Cywilnego nie mają zastosowania w sprawach o jednorazowe odszkodowanie przewidziane w art. 7 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz. U. Nr 53, poz. 342 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Stefania Szymańska, Maria Tyszel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 10 października 1997 r. sprawy z wniosku Tadeusza J. przeciwko Wojewódzkiemu Sztabowi Wojskowemu w S. o jednorazowe odszkodowanie, na skutek kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z dnia 12 listopada 1996 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i oddalił rewizję Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w S. od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie z dnia 5 czerwca 1996 r. [...].

U z a s a d n i e

Wojewódzki Sztab Wojskowy w S. decyzją z dnia 21 lipca 1995 r. odmówił wnioskodawcy Tadeuszowi J., urodzonemu 19 stycznia 1946 r., zwiększenia wysokości jednorazowego odszkodowania z tytułu dalszego pogorszenia jego stanu zdrowia pozostającego w związku z wypadkiem, któremu uległ w dniu 27 listopada 1979 r. w czasie pełnienia czynnej służby wojskowej.

Podstawą prawną rozstrzygnięcia [...] organu rentowego było stwierdzenie upływu 10-letniego terminu przedawnienia (art. 118 KC) liczonego od dnia wypadku.

W odwołaniu od tej decyzji wnioskodawca podniósł, że w październiku 1994 r. wystąpiły u niego opóźnione następstwa wypadku z 1979 r. w postaci wodniaka pourazowego mózgu, który spowodował ataki padaczki. Bieg przedawnienia nie roz-

począł się więc w dniu wypadku, lecz - według niego - w dniu wydania przez Wojskową Komisję Lekarską orzeczenia ustalającego stopień pogorszenia stanu zdrowia oraz zwiększoną wysokość odszkodowania, tj. w dniu 11 maja 1995 r. W myśl bowiem art. 11 powołanej ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o stopniu uszczerbku na zdrowiu żołnierza wskutek wypadku, orzekają wojskowe komisje lekarskie.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie wyrokiem z dnia 5 czerwca 1996 r. przyznał wnioskodawcy prawo do jednorazowego odszkodowania z tytułu zwiększonego uszczerbku na zdrowiu doznanego w wyniku wypadku z dnia 27 listopada 1979 r. w wysokości odpowiadającej 25% tego uszczerbku.

Sąd, na podstawie orzeczenia Wojskowej Komisji Lekarskiej Marynarki Wojennej w G.O. z dnia 11 maja 1995 r. ustalił, że wysokość uszczerbku na zdrowiu wnioskodawcy, spowodowanego wypadkiem, wynosi obecnie 60% i wzrosła o 25% w stosunku do wysokości określonej orzeczeniem z dnia 7 marca 1980 r. Komisja stwierdziła także, iż pogorszenie stanu zdrowia wnioskodawcy nastąpiło w okresie 3 lat od dnia zaistniałego wypadku.

Podzielając częściowo stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w uchwale z dnia 27 lipca 1983 r., III UZP 7/83 (OSNCP 1984 z. 1 poz. 3), Sąd I instancji przyjął, że - wobec braku w powołanej ustawie z dnia 16 grudnia 1972 r. przepisów o przedawnieniu roszczeń - w sprawie niniejszej mają w tym zakresie zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego. Nie podzielił natomiast stanowiska tego Sądu, że roszczenia odszkodowawcze z ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. powstają w dacie wypadku i ulegają przedawnieniu z upływem 10 lat od tej daty bez względu na to, kiedy szkoda rzeczywiście powstała lub została ujawniona. Według Sądu Wojewódzkiego, bieg terminu przedawnienia należy liczyć od dnia wymagalności roszczenia (art. 120 KC). Podzielając zaś stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w uchwale z dnia 17 października 1984 r., III PZP 29/84, mającej moc zasady prawnej (OSNCP 1985 z. 2-3 poz. 21) Sąd przyjął, że - na gruncie przepisów omawianej ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. - roszczenie w konkretnej sprawie stało się wymagalne, gdy uprawniony miał realną możliwość żądania zaspokojenia roszczenia, a ściślej, gdy dowiedział się o rozmiarze zwiększonego uszczerbku na zdrowiu będącego wynikiem dalszego pogorszenia stanu zdrowia, wiarygodnie orzeczonego przez Wojskową Komisję Lekarską w dniu 11 maja 1995 r. oraz o związku tego pogorszenia z wypadkiem. Zdaniem Sądu I instancji, bieg 10-letniego terminu przedawnienia rozpoczął się więc

od dnia 11 maja 1995 r., co oznacza, że roszczenie wnioskodawcy nie uległo przedawnieniu.

Na skutek rewizji strony pozwanej Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 12 listopada 1996 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

Sąd Apelacyjny podzielił pogląd Sądu I instancji, że wobec braku w powołanej ustawie z dnia 16 grudnia 1972 r. regulacji dotyczącej przedawnienia roszczeń, należy w tym zakresie stosować przepisy prawa cywilnego jednakże z uwzględnieniem przepisu art. 7 tej ustawy, który to przepis zawiera swojego rodzaju terminy dawności w zakresie nabycia prawa do odszkodowania. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, ujawnienie się skutków wypadku w postaci dalszego pogorszenia stanu zdrowia po upływie 3 letniego terminu przewidzianego w tej ustawie (art. 7 ust. 1 pkt 1), nie powoduje nabycia prawa do odszkodowania. Data wypadku jest więc - według Sądu Apelacyjnego - swoistym wyznacznikiem wymagalności nie tylko dla ustalenia prawa do tego odszkodowania, ale również dla określenia początkowej daty rozpoczęcia biegu przedawnienia roszczeń, ustalonej w oparciu o przepisy Kodeksu cywilnego. Mimo więc, że zwiększony uszczerbek na zdrowiu wnioskodawcy powstał w ciągu 3 lat od daty wypadku, jeżeli ustalenie takie zostało dokonane po upływie 10 lat od tej daty, to roszczenie uległo 10-letniemu przedawnieniu, a jego bieg rozpoczął się od daty wypadku (27 listopada 1979 r.), w tym bowiem dniu - według Sądu Apelacyjnego - roszczenie stało się wymagalne.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucając w kasacji od tego wyroku, że zapadł on z naruszeniem prawa materialnego przez błędną wykładnię przepisów art. 7 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz.U. Nr 53, poz. 342 ze zm.) oraz art. 118 i 120 KC, wnosił o jego uchylenie i oddalenie rewizji Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w S. od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Koszalinie z dnia 5 sierpnia 1996 r. [...].

Rozpoznając sprawę Sąd Najwyższy wziął pod uwagę, co następuje:

Stan faktyczny w niniejszej sprawie jest bezsporny. Wnioskodawca, w wyniku wypadku jakiemu uległ w dniu 27 listopada 1979 r., podczas odbywania czynnej służby wojskowej, doznał trwałego uszczerbku na zdrowiu określonego w dniu 1

marca 1980 r. przez Rejonową Wojskową Komisję Lekarską w G.O. na 35% i otrzymał wówczas jednorazowe odszkodowanie w wysokości odpowiadającej temu uszczerbkowi. W następstwie ujawnienia się późnych następstw tego samego wypadku, Wojewódzka Komisja Lekarska Marynarki Wojennej orzeczeniem z dnia 11 maja 1995 r. oceniła, że trwały uszczerbek na zdrowiu, jakiego doznał wnioskodawca w wyniku wypadku zwiększył się o 25% i wynosi 60%, a zwiększenie to nastąpiło przed upływem 3 lat od daty wypadku.

W myśl przepisu art. 7 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz. U. Nr 53, poz. 342 ze zm.), zwanej dalej ustawą z dnia 16 grudnia 1972 r., jednorazowe odszkodowanie pieniężne przysługuje, jeżeli żołnierz doznał uszczerbku na zdrowiu (jego określonego zwiększenia) wskutek wypadku w ciągu trzech lat od tego wypadku.

Słusznie podkreślono w kasacji, że wnioskodawca spełnia ustawowe przesłanki nabycia prawa do zwiększenia jednorazowego odszkodowania, natomiast odrębną kwestią jest dochodzenie roszczenia o to odszkodowanie oraz znaczenie upływu czasu przy ocenie skuteczności jego dochodzenia.

W rozpatrywanej sprawie Sądy obu instancji a także wnoszący kasację prezentują pogląd, że do roszczeń wynikających z wyżej powołanej ustawy odszkodowawczej mają zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego, w szczególności przepisy dotyczące przedawnienia roszczeń, ponieważ ustawa, w tym zakresie, nie zawiera samodzielnego uregulowania. Spornym zagadnieniem - według wnoszącego kasację - jest tylko początkowa data biegu terminu przedawnienia.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 września 1997 r., II UKN 215/97 wyraził pogląd, że do świadczeń odszkodowawczych z tytułu wypadków i chorób zawodowych przysługujących żołnierzom zawodowym na podstawie ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. nie stosuje się instytucji przedawnienia roszczeń ani na podstawie art. 291 KP ani (poprzez art. 300 KP) na podstawie przepisów kodeksu cywilnego. Skład orzekający w niniejszej sprawie w pełni podziela ten pogląd uważając, że ma on w niej zastosowanie. Wprawdzie w uchwale z dnia 27 lipca 1983 r., III UZP 7/83 (OSNCP1984 r. z. 1, poz. 3) powołanej przez Sąd Wojewódzki przyjęto, że skoro odszkodowanie za szkody wywołane wypadkami i chorobami jest w zasadzie pojęciem cywilnoprawnym, a: "W odróżnieniu od prawa pracy w samodzielnej gałęzi prawa nie wyodrębniło się dotychczas" "prawo wojskowe" czy "żołnierskie", to po-

mimo wprowadzenia szczególnego trybu postępowania w tych sprawach, do roszczeń tych stosuje się zasady i terminy przedawnienia roszczeń z kodeksu cywilnego". Stanowisko to budzi wątpliwości. W rozważaniach przytoczonych w uzasadnieniu tej uchwały pominięto, że w myśl przepisu art. 20 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. świadczenie przyznane na jej podstawie i emerytura lub renta przyznane na podstawie ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin względnie o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin stanowią - w stosunku do jednostek wojskowych oraz do żołnierzy i pracowników zatrudnionych w siłach zbrojnych, którzy nieumyślnie wyrządzili szkodę przy wykonywaniu powierzonych im obowiązków służbowych - wynagrodzenie wszelkich szkód wynikłych dla żołnierza lub jego rodziny, spowodowanych uszczerbkiem na zdrowiu lub śmiercią żołnierza wskutek wypadku określonego w art. 2 lub w art. 18 albo wskutek choroby określonej na podstawie art. 3. Jednocześnie przepisem art. 22 ust. 2 omawianej ustawy skreślono przepis art. 65 ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz. U. Nr 3, poz. 11), który w ust. 2 przewidywał dla osób, które otrzymały rentę inwalidzką według III grupy inwalidów, możliwość dochodzenia od jednostki wojskowej jednorazowego odszkodowania z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub pogorszenie sytuacji życiowej. Z upoważnienia ustawy z 16 grudnia 1972 r. wydano szereg aktów wykonawczych określających: postępowanie w sprawach o odszkodowanie i jego wysokość oraz zasady i sposób ustalania stopnia trwałego uszczerbku na zdrowiu powstałego w wyniku wypadku lub choroby pozostającej w związku ze służbą wojskową. Zdaniem składu orzekającego, wyłączenie drogi postępowania cywilnego dla dochodzenia roszczeń odszkodowawczych z tytułu wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową i wprowadzenie szczególnego trybu przewidzianego dla świadczeń z ubezpieczenia społecznego (decyzji dwuinstancyjnych organów wojskowych, a następnie postępowania przed okręgowym sądem pracy i ubezpieczeń społecznych) wraz z normatywnym określeniem zarówno stopnia uszczerbku na zdrowiu, jak i wysokości odszkodowania uprawnia do stwierdzenia, że roszczenia o odszkodowanie przewidziane w ustawie z dnia 16 grudnia 1972 r. nie mają charakteru roszczeń cywilnoprawnych. Omawiane świadczenia odszkodowawcze stały się częścią systemu zaopatrzenia żołnierzy i ich rodzin a roszczenia o nie - roszczeniami z zakresu prawa zaopatrzeń społecznych. Truizmem już jest stwierdzenie, że prawo to nie stanowi części prawa cywilnego lecz jest odrębną gałęzią prawa obej-

mującą różne systemy ubezpieczeń społecznych i zaopatrzeń emerytalnych oraz inne świadczenia o tym charakterze; odszkodowanie za wypadek w związku ze służbą wojskową jest więc właśnie takim "innym świadczeniem". Prawo to w różny sposób, lecz samodzielnie, reguluje znaczenie upływu czasu dla możliwości dochodzenia roszczeń. Specyfiką tego prawa jest zasada, że roszczenia o prawo do świadczeń z ubezpieczenia społecznego (zaopatrzenia) nie ulega przedawnieniu a wyjątki od tej zasady, względnie jej ograniczenia, są wyraźnie uregulowane w stosownych ustawach. I tak, ustawa z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 ze zm.) w przepisie art. 54 wprowadza terminy przedawnienia prawa do poszczególnych zasiłków, ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), która ma zastosowanie - w tym zakresie - także do niektórych innych systemów ubezpieczenia i zaopatrzenia - stanowiąc w art. 76, że prawo do świadczeń powstaje z dniem spełnienia się wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa, przepisem art. 99 ogranicza możliwość wypłaty tego świadczenia za okres wsteczny. W myśl tejże samej ustawy jednym z warunków nabycia prawa do renty inwalidzkiej jest powstanie inwalidztwa w określonym czasie (art. 32 w związku z art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent..., Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.). W inny natomiast sposób określono okres, w którym musi powstać inwalidztwo stanowiące przesłankę nabycia prawa do górniczej renty inwalidzkiej (art. 12 ustawy z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin - jednolity tekst: Dz. U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154), czy w przepisie art. 19 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 1994 r. Nr 1, poz. 1 ze zm.).

Powyższe przykłady - zdaniem składu orzekającego - upoważniają do stwierdzenia, że również przepis art. 7 ust. 1 pkt 1 omawianej ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. stanowiący, że jednorazowe odszkodowanie nie przysługuje, jeżeli żołnierz, który uległ wypadkowi pozostającemu w związku z czynną służbą wojskową, uszczerbku na zdrowiu doznał po upływie 3 lat od tego wypadku jest przepisem samodzielnie określającym, jakie skutki wywiera upływ czasu na prawo do tego odszkodowania i brak jest podstaw prawnych do stosowania, w sprawie o to świadczenie, przepisów Kodeksu cywilnego o przedawnieniu roszczeń.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy, nie podzielając wywodów zawartych w uzasadnieniu kasacji, uznał ją za usprawiedliwioną ponieważ zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem powołanego art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 16 grudnia 1972 r. przez jego błędną wykładnię, natomiast wyrok Sądu pierwszej instancji, mimo błędnego uzasadnienia, odpowiada prawu i dlatego na podstawie przepisu art. 393¹⁵ KPC orzekł jak w sentencji wyroku.

=====